

Лецишин М. М.
аспірант
кафедра конструювання технологій виробів зі шкіри
Київський національний університет
технологій та дизайну
Науковий керівник: д.т.н., професор Гаркавенко С.С.

ФЕНОМЕН ІННОВАЦІЇ: КУЛЬТУРА, ЛЮДИНА, ОСВІТА

Феномен глобалізації виходить за межі економіки, охоплюючи практично всі сфери суспільної діяльності, включаючи політику світу, культуру, всі соціальні інститути, спосіб життя, а також самі умови існування людини і людства.

Глобалізація набуває втілення у взаємопроникненні, взаємовпливі культур, цивілізації, у посиленні стандартизації способу життя, мислення й поведінки людей, всіх форм суспільної та індивідуальної діяльності.

Наукова інновація з її гносеологічними і соціальними властивостями є фактором, який виражає самодостатність усієї науки та інтелектуальної діяльності в цілому, моделює її динамізм і модернізаційну орієнтацію. Як відомо, термін «інновація» пов'язується з іменем австрійського вченого, економіста, мислителя ХХ ст. Й. Шумпетера.

Генеza і розвиток культури, науки, освіти є необхідною умовою життєдіяльності суспільства. У свою чергу соціальна система є не просто «зовнішнім середовищем», в якому існують, функціонують та засвоюються результати продуктивної діяльності людини. Вона породжує інтелектуальне буття, детермінує дію його внутрішнього механізму та форми прояву, структурно-функціональні характеристики та динаміку поступу, духовність у різних формах. Наука, мистецтво, освіта як соціально-духовні феномени справляють необхідний вплив на характер і розвиток усієї решти компонентів соціоекономічного і політико-культурного простору малого та великого масштабу. Тому шлях до виявлення соціальної детермінованості інтелектуального буття і пізнавальної діяльності здійснюється через аналіз місця і ролі форм духовно-інтелектуальної діяльності в сукупності суспільних явищ і подій, через дослідження каналів, які іманентно та функціонально включають їх у соціокультурну цілісність.

Її актуальність зумовлена прогресом соціуму, основна ознака якого — постійне оновлення, що здійснюється за допомогою властивої людському інтелекту здатності осмислювати дійсність, трансформувати діяльність та вносити елемент новизни.

У методологічному плані інновація— це ідея (ідеї), пропозиції, наукові розробки, які можуть і стають основою створення нових стратегій розвитку, нових видів продукції, значно поліпшують споживчі

характеристики (економічні, культурні, освітні, технічні тощо) існуючих явищ і процесів, товарів, створення нових об'єктів матеріального та ідеального буття.

Все, що може удосконалити якість життя і процес розвитку людства, є інновацією.

Культура (лат. Culture – «обробіток», «обробляти») – сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Культура є складною системою буття. У ХХ столітті вчені А. Кребер та К. Клакхон зробили спробу об'єднати досягнення культурологів усього світу й привели в своїй праці («англ. Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions», 1952) 180 дефініцій терміну «культура». У 1983 р. на XVII Всесвітньому конгресі в Торонто, присвяченому проблемі «Філософія й культура», привели вже кілька сотень визначень цього поняття. Поняття культура об'єднує в собі науку (включно з технологією) і освіту, мистецтво (літературу та інші галузі), мораль, уклад життя та світогляд.

Інноваційна культура є системою цінностей, що відповідають інноваційному розвитку суспільства, держави, регіонів, галузей економіки, підприємств, установ, організацій, і відображають індивідуально-психологічні якості, інші найважливіші соціальні цінності людини, що сприяють формуванню та розвитку інноваційноактивної особистості. Універсальне визначення поняття «інноваційна культура» дає Б. Лісін, наголошуючи, що «з семантики словосполучення «інноваційна культура» витікає явна раціональна користь, яка полягає в наступній думці: така культура життя, де основою мотивації вчинків людини є прагнення оновлення, породження ідей та їх реалізація, – в сфері не тільки професійної діяльності, але і в особистому житті (самоосвіта, відпочинок, спілкування з дітьми, поведінка в сім'ї), а також у спілкуванні з оточуючими».

Сьогодні у світі відбувається становлення глобального комунікаційного простору, який впливає на всі аспекти життя суспільства, кожної людини, на структуроутворюючі компоненти всієї системи культури. Людина може отримати практично будь-яку інформацію про події, що відбуваються у світі, через глобальні мережі Інтернету. Більше того, ця інформація, мабуть, уперше в історії людства, не підвладна будь-якій цензурі. А оскільки кількість людей, поєднаних цією мережею, величезна кількість, і вона неупинно збільшується, то обробка такого масиву інформації дає змогу отримати дійсно об'єктивну картину, що не залежить від уподобань конкретного учасника такого процесу, і практично миттєво довести її до інших людей.

Проте найважливіше полягає у тому, що інновація - не тільки нововведення, але й здатність до нового мислення, до переосмислення існуючих теорій, сталих істин, правил та норм поведінки в науці, освіті, виробництві, політиці, культурі тощо. Ніяке нововведення не відбувається,

якщо мислення саме не буде інноваційним. Крім того, сама динаміка мінливого світу вимагає інноваційного мислення. Проникаючи в сутність реалій, інноваційне мислення здійснює зворотний вплив на їх розвиток, в кінцевому рахунку на темпи і якість суспільного розвитку, на спосіб діяльності і поведінку соціального суб'єкта - людини, колективу, спільноти.

На початку третього тисячоліття людство досягло завдяки прогресу в розвитку науки і техніки безпрецедентних в історії життєвих стандартів та рівня добробуту. Проте одночасно людина втрачає свої традиційні корені, стає іншим горизонт її світобачення, змінюється діапазон інтересів. Відриваючись від минулого та відчуваючи байдужість до майбутнього (цінне тільки те, яке «тут» і «зараз»), вона повністю зосереджується на новітньому. Це сталося тому, що модернізація, урбанізація, промислова, політична, технологічна, сексуальна, інформаційна та інші революції мають своїм наслідком підрив, руйнування в цілому стійкого світу традиційних зв'язків, релігійних та культурних устоїв, загально визнаних духовних цінностей, змішання і стирання кордонів між етнічними і соціальними групами. У все більш зростаючому масштабі виявляється тенденція до розмивання специфіки, неоднорідності, самобутності культур, багатства їх проявів до утвердження єдиних стереотипів, шаблонів, стандартів, однаковості.

Все це ускладнює і так проблемне буття людства, оскільки новітні тенденції суспільно - історичного розвитку приводять до стирання традиційних відмінностей між дозволеним і забороненим, нормальним і ненормальним, сакральним і світським, допустимим і неможливим. У масової людини втрачається внутрішній зв'язок з глибинними основами буття, безмежно розширюється вакуум бездуховності. Її характерною особливістю стає тенденція до своєрідного соціального нарцисизму, впевненості в своїй непогрішимості. Вона буквально перестає бачити в реальному втіленні навколишній світ, стає схильною до самообману, небажанні знати всю правду про себе та своє оточення, про сутнісні характеристики і можливості власного буття. Ухиляючись («втікаючи») від правди, люди починають віддавати перевагу різного роду ілюзіям, тимчасовому успіху, зовнішній поверховості, тим самим виправдовуючи безтурботність свого життя, шукаючи легкі шляхи і способи самореалізації та досягнення щастя. Забуваючи, що до щастя легких шляхів немає.

Насправді ж людині за її культурною природою властиве те, що У. Джеймс назвав «волею до віри». Саме віра наповнює сокровенні глибини людини і підносить її над самою собою, рухає нею. Людина не може жити без віри, без вищих смислів, керуючись, подібно до тварини, одними лише інстинктами і матеріальними потребами. Ще Г. С. Сковорода застерігав про небезпеку перемоги «тваринної» природи людини над «духовною». Папа Іоанн - Павло II уже в наш час говорив, що там, де людина не спирається більше на велич, яка поєднує її з вірою, вона

ризикуює допустити необмежену владу сваволі і псевдоабсолютів, яка врешті - решт знищить її.

Сьогодні у світі відбувається становлення глобального комунікаційного простору, який справляє суттєвий вплив на всі структуроутворюючі компоненти суспільства. Людина може отримати практично будь-яку інформацію про події, які відбуваються в світі. У свою чергу глобалізація нівелює розбіжності між внутрішньою й зовнішньою політикою.

Реальність інформаційно-комп'ютерних технологій поставила пред суспільством і людиною низку серйозних проблем, які змушують шукати шляхи подальшої продуктивної життєдіяльності. Іншими словами, вплив глобалізаційних процесів на наше життя став настільки великим, що змушує підлаштовувати під ці процеси всю соціальну систему. Стосовно конкретної людини, то йдеться про виникнення нового типу мислення, оскільки сьогодні завдяки Інтернету, комп'ютерним системам змінюється весь духовно-культурний простір життя. Адже комп'ютер, який втілює в собі всю систему новітніх комунікаційних технологій, вже став не просто технічним засобом, а своєрідним продовженням людини, доповнюючи її можливості і допомагаючи їй реалізовувати різні завдання, від суто побутових до високотворчих у сфері науки, мистецтва, освіти, техніки, політики.

Уже сьогодні простір обміну інформацією через Інтернет змушує в реальному житті спілкуватися на спрощеній мові, що призводить до спрощених, отже, до менш продуманих дій. Ми «занурюємося в простір світової інфосфери, який виявився живим і все більше втягує нас у себе, замінюючи всі інші види спілкування. Починаючи грати в комп'ютерну гру, дитина, стаючи дорослою, переносить закони цієї гри на реальне життя, віртуалізуючи його».

Утворюється «віртуальна реальність» — гібрид, який з моністичного погляду видається втіленням абсурду. Також і у сфері духа відбуваються поєднання і мутації, розуміти які непідготовленому людському розуму все складніше, а технології розуміння бути не може. «Якщо технологія — це знання, котре знову ж таки потрібно розуміти, тобто надавати йому ціннісний смисл, переживати і суб'єктивно оцінювати. Утворюється так зване герменевтичне коло — рятувальне, якщо вміло ним користуватися, замкнене, коли його намагаються розірвати силою, особливо машиною»

Однак оволодіння часом стало умовою зміни людини. Те, що вона опинилася немовби попереду своїх можливостей, означає також і втрату традиційного шляху пошуку (спочатку перше, потім друге, третє і т.п.). Напрямо до майбутнього залишився, але дорога вже інша. Тому людина опинилася в ситуації, яку В. Шекспір назвав «розривом зв'язку часів». Абсолютизація власного «Я» через зростання відчуття свободи майже повністю відокремила людину від традиційних цінностей, отже, від об'єктивної реальності, яка стала чужою і навіть ворожою. Разом з

відокремленням настало й відчуження від теперішнього часу, у зв'язку з чим його цінності втратили свій онтологічний (життєвий) смисл.

Освіта має вирішальне значення для формування інтелектуального потенціалу, побудови демократичного суспільства, здобуття знання, необхідного для удосконалення всіх сфер життя.

Характеризуючи сучасну ситуацію В. Г. Кремень зазначає: «Людина розумна у XXI столітті — це людина, що постійно навчається. Людина, для якої отримання знань стає сутнісною рисою способу життя. Перед сучасною освітою, а особливо вищою, все більше актуалізується завдання ввести молоду людину в ситуацію самостійного оволодіння новими знаннями та інформацією, навчити навчатися, виробити потребу в навчанні впродовж життя».

Безперечно, освітні інновації XXI ст. пов'язані з вражаючим розвитком техніки та технологій. Звичайно, використання цих засобів у процесі викладання теж радикально змінює традиційні освітні ландшафти. Так, за даними американського освітнього журналу «The Journal», найкращими інноваторами року були визнані освітяни, які активно використовували сучасні технології в процесі навчання. Наприклад, Едіт Пікенс, директор середньої школи в штаті Алабама, провела серію тренінгів для своїх співробітників, внаслідок яких більшість викладачів стала використовувати навчальні можливості мережі Інтернет, вести онлайн-консультації та щоденники (блоги), займатися мультиплікацією.

Серед здобутків інших відзначених адміністраторів освіти — запровадження відеоконференцій, створення цифрових фільмів, розробка віртуальних навчальних програм, використання можливостей програми «Power Point». До речі, останній найчастіше стає першим кроком, який роблять викладачі, що намагаються застосовувати сучасні технології в освітньому процесі. «Творче використання інформаційних та комунікаційних технологій, особливо презентаційного програмного забезпечення, такого як Power Point, надає нової енергії та суттєво пожвавлює традиційний формат лекції», — зазначає Дженніфер Кларк.

Підсумовуючи, можна сказати, що освітні інновації та їх запровадження визначають майбутнє освіти як суспільного інституту. Стрімкий розвиток цивілізації, безперечно, повинен набувати адекватного відображення в освітніх практиках. Побудова інноваційної освіти — це стратегічна мета будь-якої держави, яка сподівається на конкурентоспроможне майбутнє в сучасному відкритому світі.

Хотілося б вірити, що розуміння цього факту буде визначати освітню політику в Україні.

Ключові поняття: інновація, культура, людина, освіта.

Література

1. Культура и культурология: словарь / сост. и ред. А. И. Кравченко. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 928с. (Summa).
2. Культурология. История мировой культуры / под ред. А. Н. Марковой. – М. : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1995. – 224 с.
3. Хоруженко К. М. Культурология: Энциклопедический словарь / К. М. Хоруженко. – Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 1997. – 640 с.
4. Шевнюк О. Л. Культурологія: навч. посіб. / О. Л. Шевнюк. – К.: Знання-Прес, 2007. – 353 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М.: Рольф, 2002. – 576 с. – (Б-ка истории и культуры).
6. Каган М. С. Философия культуры / Каган Михаил. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1996. – 416 с.
7. Данилова Г. Теоретичний аналіз професіоналізму суб'єкта діяльності в контексті акмеології / Г. Данилова // Освіта і управління. – 2008. – Т. 11, № 1. – С. 35–46.
8. Юдин Э. Г. Системный подход и принципы деятельности: Методологические проблемы современной науки / Э. Г. Юдин. – М.: Наука, 1978. – 391с.
9. Кармин А. Культурология: Учебник / А. Кармин. – 3-е изд. стер. – СПб.: Изд-во «Лань», 2004. – 928 с. – (Учебник для вузов. Специальная литература).
10. Козлова О. Г. Інноваційна культура: Сутнісні характеристики: монографія / О. Г. Козлова, Р. В. Миленкова. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. – 140 с.
11. Гусева М. В. Розвиток інноваційної культури сучасного підприємства / М. В. Гусева // Вісник соціально-економічних досліджень : Збірник наукових праць. – 2010. – № 38. – С. 253–258.

Дзюба О.О.
аспірант
кафедра комп'ютерно-інтегрованих технологій
та вимірювальної техніки
Київський національний університет
технологій та дизайну
Науковий керівник: д.т.н., проф. Зенкін М.А.

ФІЛОСОВСЬКИЙ ЗМІСТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

У роботі проаналізовано особливості якісної та ефективної роботи в освіті та визначено філософський зміст в даній сфері та зв'язок з